

MICHALIČKOVÁ, M. - KRUPOVÁ, Z. - KRUPA, E.: *Ekonomika výroby mlieka na Slovensku v rokoch 2006 -2010*. In: *Náš chov*, 72, 2012, č. 11, s. 6-8, ISSN 0027-8068.

Ekonomika výroby mlieka na Slovensku v rokoch 2006 – 2010

M. Michaličková¹, Z. Krupová¹, E. Krupa²

¹Centrum výskumu živočišnej výroby Nitra, ²VÚŽV, v. v. i., Uhříněves

Súhrn

Cieľom článku bolo zhodnotenie vývoja ekonomiky výroby mlieka v rokoch 2006–2010 na Slovensku. Jednotkové náklady na výrobu mlieka pod vplyvom rôznych determinantov (makroekonomických a mikroekonomických) vzrástli za sledované obdobie o 15 %. Na druhej strane, realizačné ceny mlieka poklesli o 13%. Od roku 2009 sa dostala ekonomika výroby mlieka do červených čísel, najmä v dôsledku prepadu jeho realizačných cien. Rentabilita nákladov sa v sledovanom období pohybovala v intervale od –21,0% (rok 2010) do 5,2% (rok 2007).

KPúčové slová: náklady, realizačné ceny, priame podpory, determinanty, rentabilita, mlieko

Summary

The aim of this article was to evaluate the economic development of milk production in Slovakia in the period 2006–2010. Unit costs per kilogram of milk increased by 15% for the evaluated period due to the influence of different determinants (macro and micro). On the other hand, the realization price of milk decreased by 13%. Since the year 2009 the economics of milk production got into the red numbers, as the sharp fall in prices occurred mainly. Profitability of costs ranged from –21,0% (2010) to 5,2% (2007) in the evaluated period.

Key words: costs, market prices, direct subsidies, determinants, profitability, milk

Úvod

Chov dojníc má na Slovensku svoju dlhodobú tradíciu. Výsledok hospodárenia v tomto výrobnom odvetví sa však v poslednom období zhoršuje. Okrem rôznych makroekonomických faktorov, ktoré chovateľ nemá možnosť ovplyvňovať (ako napr. vývoj menového kurzu, ponuka a dopyt na trhu, ceny vstupov, úrody krmív), existujú aj rezervy v racionálnej spotrebe výrobných faktorov v rámci jednotlivých podnikov. Racionálna kombinácia výrobných faktorov v zdravo fungujúcom podniku totiž vytvára predpoklad pre optimálne využitie produkčného potenciálu hospodárskych zvierat, a tým zlepšovanie ekonomiky výroby (Ambroš, 1980). Kritériom ekonomickej efektívnosti je rentabilita výroby, vyjadrená ako pomer medzi výsledkom hospodárenia a nákladmi (Foltýn a kol., 2010; Zalai, 2006).

Materiál a metodika

Ekonomika výroby mlieka bola hodnotená za obdobie rokov 2006 – 2010 na výberovom súbore 15 podnikov. Podrobná charakteristika týchto chovov je uvedená v článku „Chovateľské ukazovatele výroby mlieka v rokoch 2006-2010“ (Náš chov ..2012). Na vyčíslenie výsledku hospodárenia bola použitá odpočítavacia kalkulačná metóda, kde od priamych a nepriamych nákladov na krmny deň dojníc (KD) bola odpočítaná hodnota vedľajšieho výrobku (maštalný hnoj a živo narodené teľa). Následne boli v pomere k úžitkovosti vyčíslené náklady na kg mlieka (Burianová, 2010). Výsledok hospodárenia (VH), t.j. zisk alebo strata, bol vyjadrený ako rozdiel medzi realizačnou cenou za kg mlieka a nákladmi na jeho výrobu (Chrastinová, 2011). Realizačná cena, ktorá vstupovala do výpočtov, bola po zápočte priamych podpôr. V rokoch 2007 až 2010 išlo o dotácie na veľké dobyčie jednotky, pričom v roku 2010 bola do realizačnej ceny zahrnutá aj doplnková

národná priama platba na dojniciu a jednorazová osobitná podpora na boj s krízou v mliečnom sektore (MP SR, 2010a, b). Ekonomická efektívnosť výroby vyjadrená vo forme nákladovej rentability, bola vyčíslená ako podiel (%) VH na vlastných nákladoch výroby mlieka (Foltýn a kol., 2010).

Výsledky a diskusia

Prehľad vývoja jednotlivých nákladových položiek a vlastných nákladov na KD a na jednotku produkcie v analyzovanom súbore chovateľov je uvedený v tabuľke. Najvyšší podiel na vlastných nákladoch na KD dojníc mali za sledované obdobie náklady na krmivá (v priemere 40,7%). Tento percentuálny podiel korešponduje s priebežnými výsledkami Daňa a kol. (2010), ale je vyšší ako hodnoty (34,6% až 34,8%) publikované inými autormi (Boudný, 2010; Burianová, 2011). Dôvodom je napr. vyšší podiel pracovných a režijných nákladov na vlastných nákladoch v chove dojníc zistený uvedenými autormi.

V súvislosti s nákladmi na krmivá je potrebné poznamenať, že pohonné hmoty tvoria 30% z celkových nákladov na jadrové a 60% z nákladov na objemové krmivá (Huba a Krupová, 2011). Cena motorovej nafty v rokoch 2006–2008 mierne vzrástla, ale súčasne bol jej rast tlmenejší posilňovaním menového kurzu eura voči doláru (graf 1; EUROSTAT, 2012; ŠÚ SR, 2012). Ďalším faktorom, ktorý vplýval na zvyšujúcu sa hodnotu vlastných nákladov na KD dojníc v období do roku 2008 bola rastúca mlieková úžitkovosť (tabuľka). Pozitívnym javom bolo, že rast mliekovej úžitkovosti spolu s rastúcou realizačnou cenou mlieka tlmili zvyšujúcu sa úroveň jednotkových nákladov na jeho výrobu. Výsledkom uvedených skutočností bola rentabilita nákladov v rozpätí od 1,6 % (rok 2008) do 5,2 % (rok 2007).

V nasledujúcom období sa však na komoditnom trhu mlieka vytvorili prebytky, čo viedlo k prudkému prepadu jeho cien v roku 2009. V porovnaní s obdobím rokov 2006 až 2008, klesla realizačná cena mlieka až o 26%, čo sa prejavilo v zhoršení výsledku hospodárenia analyzovaných podnikov (tabuľka). Rentabilita nákladov bola v rozpätí od –19,9 % v roku 2009 do –21,0 % v roku 2010. Pod negatívny výsledok hospodárenia sa podpísal aj mierny pokles mliekovej úžitkovosti dojníc (o 2% v porovnaní s obdobím rokov 2006–2008).

Uvedený pokles úžitkovosti bol pravdepodobne vyvolaný nižšou spotrebou krmív, keď náklady na spotrebované krmivá v chovoch dojníc klesli o 25%. Naproti tomu jednotkové náklady na výrobu objemových a jadrových krmív vzrástli v priemere o 5% v porovnaní s rokom 2008) (graf 2 a 3) a vlastné náklady na KD dojníc vzrástli o 3% (2006–2008 vs. 2009–2010). Snaha chovateľov o tlmenie rastúcich cien vstupov bola teda primárnym impulzom k znižovaniu spotreby krmív v chove dojníc v období rokov 2009 a 2010.

Záver

Štruktúra položiek kalkulačného vzorca v chove dojníc za obdobie rokov 2006 až 2010 dokazuje, že v kalkulácii nákladov majú stabilne najvyšší podiel náklady na krmivá. Výška tejto nákladovej položky je prepojená s vývojom cien pohonných hmôt a situáciou na trhu agrokomodít rastlinnej výroby. Do roku 2008 bola výroba mlieka zisková, najmä pod vplyvom vyšších realizačných cien mlieka. V tomto období ceny mlieka plnili svoju uhradzovaciu funkciu. Zlom nastal v roku 2009, keď v dôsledku prudkého prepadu realizačných cien, poklesu mliekovej úžitkovosti dojníc a celkovo neoptimálnej kombinácii výrobných faktorov vznikla vo výrobe mlieka strata. Nepriaznivú ekonomickú situáciu by mohlo čiastočne zlepšiť účtovanie spotrebovaných krmív v skutočných vlastných nákladoch na ich výrobu a objektívne rozvrhovanie režijných nákladov na základe produkcie. Zároveň by mali byť náklady kalkulované na tie výkony, s ktorými bezprostredne súvisia.

Použitá literatúra je k dispozícii u autorov

Tento článok je venovaný pamiatke Ing. Jozefa Daňa, CSc., ako prejav uznania, úcty a vďaky za jeho celoživotnú prácu.

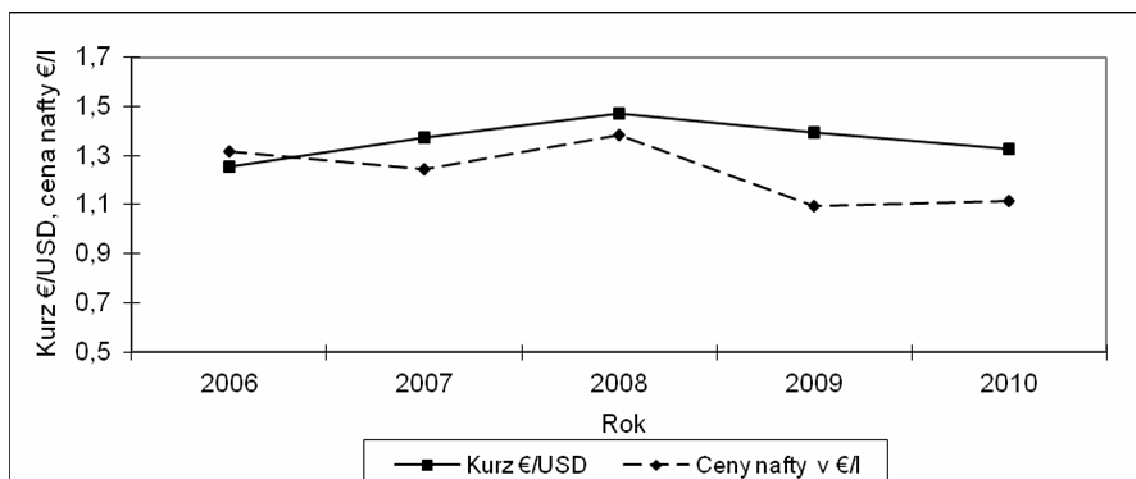
Článok bol realizovaný v rámci Rezortného projektu výskumu a vývoja č. 3, v rámci projektu CEGEZ č. 262201120042, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a na základe podpory projektu MZE 0002701404.

Ing. Monika Michaličková,
Ing. Zuzana Krupová, Ph.D.,
CVŽV Nitra
Ing. Emil Krupa, Ph.D.,
VÚŽV, v. v. i. Uhříněves

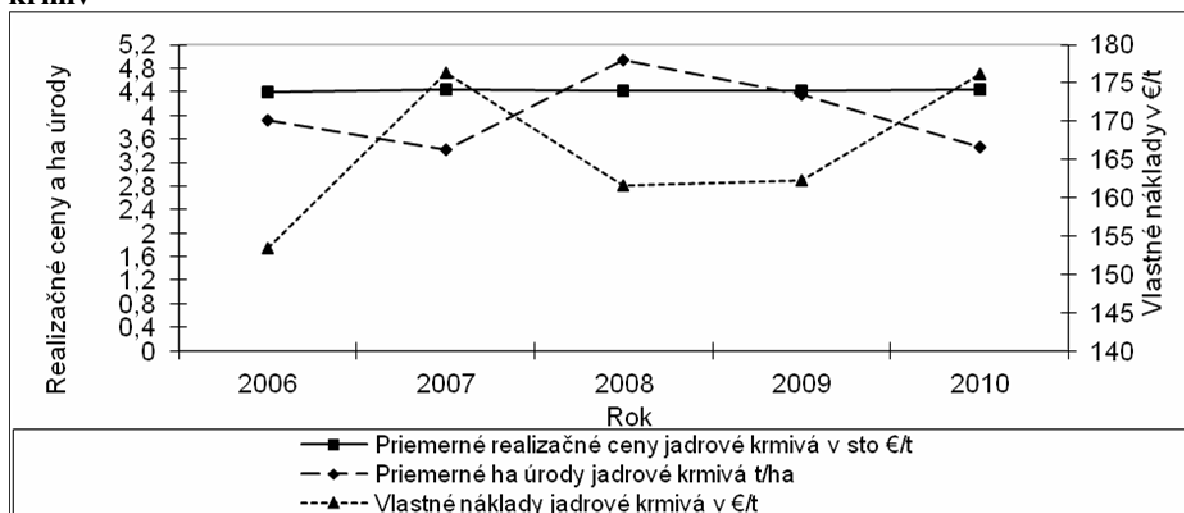
Náklady a výnosy v chove dojníc v rokoch 2006 – 2010 (€)

Ukazovateľ	2006	2007	2008	2009	2010	Priemer za obdobie	
						€, kg	%
Úžitkovosť v kg na KD	14,55	16,36	17,27	16,47	15,31	15,99	–
Pracovné náklady	0,370	0,459	0,404	0,399	0,548	0,436	7,9
Krmivá vlastné	1,358	1,687	2,179	1,819	0,984	1,605	28,8
Krmivá nakúpené	0,430	0,635	0,717	0,513	1,025	0,664	11,9
Krmivá spolu	1,788	2,322	2,896	2,332	2,009	2,269	40,7
Ostatné materiálové náklady	0,215	0,209	0,236	0,193	0,212	0,213	3,8
Opravy a údržba	0,079	0,110	0,079	0,081	0,095	0,089	1,6
Odpisy dlhodobého majetku	0,309	0,276	0,363	0,405	0,423	0,355	6,4
Odpisy zvierat	0,640	0,647	0,599	0,609	0,746	0,641	11,5
Ostatné priame náklady prvotné	0,457	0,614	0,541	0,526	0,573	0,542	9,7
Ostatné priame náklady druhotné	0,458	0,538	0,570	0,534	0,639	0,548	9,8
Réžia výrobná	0,238	0,265	0,307	0,243	0,386	0,288	5,2
Réžia správna	0,172	0,227	0,201	0,191	0,145	0,187	3,4
Náklady spolu	4,727	5,669	6,196	5,511	5,775	5,576	100,0
Vedľajší výrobok	0,273	0,268	0,273	0,273	0,274	0,272	–
Vlastné náklady na KD	4,454	5,401	5,923	5,239	5,502	5,304	–
Vlastné náklady na kg mlieka	0,306	0,330	0,343	0,315	0,359	0,331	–
Realizačná cena za kg mlieka	0,321	0,348	0,348	0,252	0,284	0,311	–
Zisk/strata na kg mlieka	0,015	0,017	0,006	–0,063	–0,075	–0,020	–
Rentabilita nákladov v %	4,7	5,2	1,6	–19,9	–21,0	–	–6,0

Graf 1 – Vývoj menového kurzu a ceny nafty na Slovensku

Graf 2 – Vlastné náklady, hektárové úrody a priemerné realizačné ceny jadrových krmív

Graf 3 – Vlastné náklady a hektárové úrody objemových krmív

